25.10.2022

TaV@eduskunta.fi

Lausunto HE 126/2022 vp Hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kaivoslain muuttamisesta

Lakimuutoksen tavoitteita paremman osallistamisen ja kuulemisen osalta sekä maanomistajien kuulemisen lisäämistä voidaan pitää hyvinä. Kaivostoiminnan aiheuttamat varausalueet ovat toisinaan maantieteellisesti hyvinkin laajoja ja kestoltaan pitkiä. Niiden rajaaminen niin ajallisesti kuin maantieteellisesti varausmaksun kautta on kannatettavaa, mutta nyt esitettyä maksua, yksi euro per hehtaari, voidaan pitää suhteellisen pienenä, jolloin sillä ei välttämättä saavuteta odotettuja hyötyjä.

Kaivoslain suhdetta muuhun lainsäädäntöön ei ole yksiselitteisen selkeästi kirjattu. Myös mm. luonnonsuojelulaki on ollut viime syksynä lausuntona, eikä asiakirjoista selviä, onko nyt lausunnoilla olevassa kaivoslaissa huomioitu uuden luonnonsuojelulain kirjaukset. Kaivoslaissa olisi kuitenkin hyvä huomioida nykyistä selkeämmin ja konkreettisemmin ne toimenpiteet, jotka tulee huomioida luonnonsuojelulain ja ympäristönsuojelulain kautta. Myös kaivoslain velvoitteet maankäyttö- ja rakennuslakiin ovat epäselvät, esimerkiksi sen osalta tuleeko kaivoslain nyt esitetyistä velvoitteista muutostarpeita maankäyttö- ja rakennuslakiin. Maankäyttö- ja rakennuslaissa on erikseen omissa luvuissaan tuotu esille se, että kunnat voivat veloittaa kaavan laatimiskustannukset tuulivoiman ja rantakaavoituksen osalta toimijalta (MRL luku 10). Nyt jää epäselväksi se, että aiheuttaako kuntakaavan edellyttäminen kaivostoiminnalta lisäkustannuksia ja työmäärää kunnille.

Kuntakaavan edellyttäminen kaivostoiminnan osalta aiheuttaa sen, että kunnan päätöksenteko päättää kaivostoiminnan mahdollisuuksista alueellaan, lisäksi kaavoitusprosessi lisää vähäisessä määrin osallistamista kaivostoiminnan kehittämiseen, kun huomioidaan muiden prosessien jo edellyttämä osallistaminen. Kaivostoiminnan lupaprosessissa ympäristövaikutukset tullaan kuitenkin pääosin ratkaisemaan luonnonsuojelulain tai ympäristönsuojelulain säädösten perusteella. Näistä näkökulmista katsottuna, kuntakaavoituksen edellyttäminen on osittain perusteltua. Kuntakaavoituksen edellyttämisen haasteena on kuitenkin se, että usein hankekohtaisten asema- tai yleiskaavojen laatiminen ei välttämättä laajuudeltaan ole sellainen, joka aidosti käsittelisi koko hankkeen vaikutusalueen. Esimerkiksi kaivoksen vesistövaikutusten näkökulmasta tulisi yleiskaavan olla laajuudeltaan hyvinkin suuri, ei pelkästään kaivostoiminnan fyysinen aluerajaus. Tällaisessa yleiskaavassa ei voida käsitellä vain kaivostoimintaa vaan yleiskaavassa tulee ratkaista myös muut maankäytön kysymykset.

Kaivostoiminnan osalta suurin osa alueista on sellaisia, joita ei kunnissa ole kaavoitettu ollenkaan, ja ainoastaan maakuntakaava on niiden alueella voimassa. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaisessa yleis- tai asemakaavaprosessissa tulee selvitykset laatia kattavasti koko kaava-alueen osalta, mikä lisää niin työmäärää, kustannuksia kuin ajallistakin kestoa.

Myös kaivostoiminnan erilaisuus aiheuttaa haastetta kuntakaavan laadinnan velvoittavuutta tarkasteltaessa. Esimerkiksi Varsinais-Suomessa on useita kaivoslupia, joiden perusteella alueelta hyödynnetään rakennusteollisuuden käyttöön aineksia. Käytännössä nämä kohteet vertautuvat ennemmin kalliokiviaineksen käyttöön, joita luvitetaan maa-aineslain kautta, kuin perinteiseen laaja-alaiseen kaivostoimintaan. Kaavoituksen edellyttämisen osalta tulisi kaivoslain osalta pohtia, voiko kaavoituksen velvoittavuutta rajata esimerkiksi hyödynnettävien ainesten laadun, toiminnan pinta-alan tai ympäristöhaittojen näkökulmasta. Esimerkiksi sellaisten kaivosten kaavoittamista voidaan pitää verrattain turhana, joista materiaalia louhitaan irti kallioperästä ja kuljetetaan muualle prosessoitavaksi. Näillä alueilla ympäristöön kohdistuvat pinta- ja pohjavesi-, melu- ja pölyvaikutukset arvioidaan kuitenkin ympäristöluvan puitteissa. Varsinais-Suomessa tällaisten alueiden kaavoittaminen voisi huonoimmillaan aiheuttaa niin sanotun ”postimerkkikaavan”, joko asema- tai yleiskaavan, laatimisen noin neljän hehtaarin alueelta.

Maankäytön suunnittelun ja kaavoituksen velvoittamisen osalta tulisi siis pohtia, tuleeko kaikkien kaivoslupien myöntämisen edellytyksenä olla kuntatasolla laadittu kaava. Myös maakuntakaavan roolia ja vaikutusta tulee pohtia tarkemmin, sillä maakuntakaava käsittelee kokonaisuutena maakunnan kaikki erilliset maankäytön toiminnat, kuten alueiden pääasiallisen käytön, kuin myös liikenne- ja energiayhteyksien kokonaisuuden. Mikäli kuntakaavoitusta kuitenkin edellytetään, tulisi lain siirtymäsääntöä vielä miettiä siten, miten maakuntakaavoituksessa jo osoitettujen kaivosalueiden osalta menetellään, sillä niiden vaikutus laajempaan maankäyttöön on jo ratkaistu kaavoitusprosessissa. Eli onko maakuntakaavoissa osoitettujen alueiden osalta perusteltua edellyttää myös kuntatasolla asema- tai yleiskaavaa. Maankäyttö- ja rakennuslain osalta tulee joka tapauksessa varmistaa se, että kunta pystyy perimään kaavan laatimisesta aiheutuvat kulut toiminnan harjoittajalta eikä kunnalle aiheudu kaavavelvoitteen toteuttamisesta ylimääräisiä kuluja.

Teknisenä huomiona halutaan tuoda vielä esille se, että kyseisellä lakiluonnoksella on merkittäviä vaikutuksia myös kunnan toimintaan. Tämän vuoksi, olisi kuntien kuulemista lakiluonnoksen sisällöstä voitu pitää perusteltuna.

Varsinais-Suomen liitto

Heikki Saarento
suunnittelujohtaja